

Vänsterpress om Februarirevolutionen 1917

I mars 1917 (enligt vår almanacka, februari enligt den som gällde i Tsarryssland) gjorde de ryska massorna uppror och störtade tsaren. Detta, som skulle gå till historien under namnet *Februarirevolutionen*, utgjorde inledningen till en alltmer fördjupad revolution som även inspirerade de arbetande massorna utanför Ryssland, inklusive i Sverige. Uppsvinget fortsatte i Ryssland och ledde till att bolsjevikerna på hösten grep makten: den första socialistiska revolutionen hade börjat.

Föreliggande artikelsamling handlar om februarirevolutionen och tiden omedelbart därefter. Sakerligen kommer vi att få anledning till att återkomma till både februarirevolutionen och den senare utvecklingen.

Martin Fahlgren 19/3 2017

Innehåll

Aftonbladet	1
<i>Kvinnorna visade vägen</i>	1
<i>Sveket mot folket</i>	3
Arbetarmakt	7
<i>Februarirevolutionen 100 år – när Petrograds arbetare och soldater störtade tsaren</i>	7
Offensiv	12
<i>Februarirevolutionen 1917: Arbetarna störtar tsaren</i>	12
<i>En revolution för kvinnans frigörelse och hbtq-rättigheter</i>	16
Revolution	20
<i>Hundra år sedan ryska revolutionen 1917: Februarirevolutionen</i>	20
<i>Hundra år sedan internationella kvinnodagen 1917 – kvinnornas framsteg i den ryska revolutionen</i>	27
Lästips – om Februarirevolutionen	29

Aftonbladet

Kvinnorna visade vägen

Kjell Östberg

Aftonbladet 7/3 2015

Stockholm: Protesterande mödrar på väg mot Mjölcentralen i april 1917. Hungerdemonstrationer i flera städer banade väg för den allmänna rösträtten som blev verklighet året därpå.

Hundra år sedan revolutionsvägen i Europa öppnade för demokrati

I morgon är det hundra år sedan det började.

Petrograd, dagens S:t Petersburg, hade varit en krutdurk i månader. Kriget gick på sitt tredje år, två miljoner soldater döda, hunger, strejker och lockouter. Men det var textilarbetskorna i det radikala Viborgdistriktet som på morgonen den 8 mars, internationella kvinnodagen, tände gnistan.

De ville inte längre acceptera att köa för bröd i timmar efter jobbet och ändå inte vara säkra på att få något att äta. Med parollen ”Bröd och fred” i täten drog de genom arbetarstadsdelarna och fick med sig arbetskamrater och kvinnor de lärt känna i brödköerna. På vägen inventerade de bagerier och livsmedelsaffärer på jakt efter svartabörsvvaror.

Männen inne på verkstäderna som hörde dem ropa ”Ned med kriget! Ned med dyrtiden och hungern!” slöt upp i allt större skaror

Framåt kvällen deltog hundra tusen, dagarna därpå mångdubbelt fler. Arbetsplatserna

omvandlades till politiska möten, kraven utvecklades: åttatimmarsdag, demokratiska reformer. Några dagar senare började soldaterna göra myteri. Arbetar- och soldatråd växte fram som svampar ur jorden. Efter en vecka abdikerade tsaren.

Den ryska revolutionen, en av 1900-talets mest betydelsefulla händelser, hade börjat.

En månad senare i Sverige. Några fiskarhustrur tågar till stadshuset i Söderhamn för att kräva mat åt sina barn. 400 fabriksarbeterskor i Karlstad demonstrerar framför magistraten för att kräva samma brödransoner som männen. Uppretade husmödrar på Møllevångstorget i Malmö och Hötorget i Stockholm angriper och plundrar potatishandlare som tio- och tjugodubblat priserna. Snart följer männen efter och hungerdemonstrationerna, den största massrörelse landet skådat, är ett faktum.

När den allmänna rösträtten beslutas ett drygt år senare var händelserna våren 1917 en viktig bakgrund.

Den revolutionära våg som svepte över Europa och som startade i Ryssland våren 1917 förändrade världen i grunden. Inom ett par år hade inte bara tsaren, utan också kejsarna i Berlin och Wien fallit och män och kvinnor fått rösträtt i en rad länder.

Nu förbereds hundraårsfirandet av det demokratiska genombrottet. Ja, riksdagen har tillsatt en särskild Jubileumskommitté. Men vilken plats kommer hungeruppluppen och arbetarkvinnornas uppror 1917 att få i detta firande? I tv-programmen om fröken Friman är de noggrant bortopererade.

Åtskilliga kommer att ta åt sig äran, Moderaterna har redan till allmänt löje försökt. Många kommer att glömma att borgerligheten våren 1917 var emot den lika och allmänna rösträtten. Högern ville inte ens acceptera den kvinnliga.

Och liberalerna ville begränsa den kommunala för att försöka behålla den första kammaren som en konservativ broms mot de hotande massorna.

Ja, inte ens fröken Friman och den kvinnliga rösträttsrörelsen tog ställning för allmän rösträtt. De krävde att kvinnor skulle få rösta på samma villkor som män. Eftersom många män fortfarande saknade rösträtt, framför allt i kommunala val skulle också hundratusentals arbetarkvinnor utestängas.

Det finns en annan sak som också kommer att saknas i firandet. Att demokratins former inte var på förhand givna.

I dag framställs den representativa parlamentariska demokrati som genomfördes som synonymt med demokrati över huvud taget. Att demokratin ska göra halt vid den ekonomiska makten är självklart.

Men ur de spontana resningarna, på arbetsplatser, i bostadsområden, bland soldaterna växte det på många håll i Europa och i övriga världen fram alternativ som mer byggde på aktivt deltagande, framför allt olika former av rådsdemokrati.

Att medverkan i den demokratiska processen skulle begränsas till att rösta vart fjärde år för att sedan överlämna makten till en politisk och byråkratisk elit var knappast självklart för dem som just störtat tsarer och kejsare. Och demokratin skulle utvidgas till alla delar av samhället, inte minst till arbetsplatserna.

Under några dramatiska år var demokratins former en öppen fråga. Sedan stängdes dörren. Det är dags att öppna den igen.

Kjell Östberg

Historiker vid Södertörns högskola

Sveket mot folket

Per Leander och Aleksej Sachnin

Aftonbladet 16/3 2017

Demonstrationerna i Petrograd störtade tsar Nikolaj för i dagarna hundra år sedan

Om februarirevolutionens misslyckande: En viktig historisk lärdom för vår tids makthavare

Historien är full av politiker som tar sin makt för given och vägrar lyssna på folket, och sen blir förvånade när människorna reser sig emot dem. Ett aktuellt exempel är Demokraternas förödande beslut att göra **Hillary Clinton** till partiets presidentkandidat 2016, i stället för att släppa fram **Bernie Sanders**, som av allt att döma skulle haft större chans att besegra **Donald Trump**.

För hundra år sedan gav Ryssland två exempel på makthavare och politiska system som störtades efter att ha misslyckats med att leva upp till folkets förväntningar. Först den till synes allsmäktige tsar **Nikolaj**, som avsattes genom februarirevolutionen. Därefter den borgerliga regering som sa sig ta makten i demokratins namn, men som inte levde upp till sina löften. Det ledde till en ny revolution i oktober. Det som hände i Ryssland för hundra år sedan är en lärdom också för dagens politiker.

Den ryska revolutionen 1917 föddes ur första världskrigets kaos. Kriget hade rasat i tre år, till synes utan slut. Utöver död och allmän förstörelse var hungern en växande plåga för arbetarna och bönderna, samtidigt som överklassen fortsatte att leva sina liv i överflöd.

Den 8 mars på Internationella kvinnodagen (enligt den gamla ryska tideräkningen den 23 februari) demonstrerade kvinnliga arbetare för "fred, jord och bröd" i huvudstaden Sankt Petersburg. Det blev startskottet för revolutionen som segrade när soldaterna, det vill säga tvångsinkallade krigströtta arbetare och bönder, också slöt upp. Den 15 mars abdikerade tsaren. Bara några dagars beslutsam gatukamp hade därmed gjort slut på en tusenårig monarki. Tsar Nikolajs dagboksanteckningar från denna tid vittnar om att han själv in i det sista inte såg revolutionen komma. Sedan tsaren störtats befriades tusentals politiska fångar, samtidigt som de politiska aktivister som tvingats leva i exil – som bolsjevikernas ledare

Lenin – fick möjlighet att återvända till Ryssland. Tidigare förbjudna politiska partier och tidningar legaliserades.

Revolutionen hade drivits fram genom att arbetarna och bönderna självorganiserat sig i lokala råd – på ryska *sovjeter* – i städerna och på landsbygden, i fabrikerna och på kasernerna, där de direktvalde sina representanter. Sovjeterna representerade flera miljoner människors politiska uppvaknande och organisering.

Men när tsaren abdikerade togs makten formellt över av en provisorisk regering som inte var demokratiskt vald, och huvudsakligen bestod av representanter för borgarklassen. I ett försök att ge regeringen folklig legitimitet gjordes högersocialdemokraten **Aleksandr Kerenskij** till galjonsfigur.

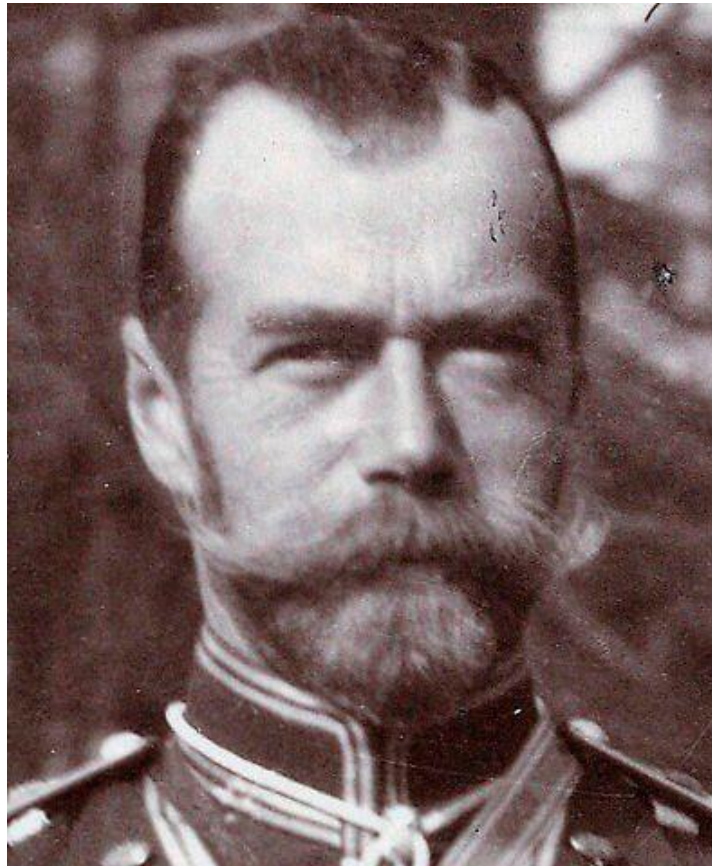
Aleksandr Kerenskij.

Hur demokratisk den provisoriska regeringen än sa sig vara, så hade den inget intresse av att lösa de viktigaste frågorna som hade fått folket att revoltera mot tsarismen. Regeringen ville fortsätta det impopulära kriget, trots att en och en halv miljon ryska soldater redan dödats och miljoner fler skadats eller tagits som krigsfångar.

Imperialistiska intressen att försöka erövra nya territorier och få kontroll över handelsvägar och marknader, fick gå före folkets önskan om fred. Många av de borgerliga ministrarna var dessutom övertygade om att de nu skulle kunna leda krigsinsatsen bättre än vad den på många sätt inkompetente tsaren hade gjort.

En annan viktig fråga var böndernas önskan om egen jord att bruka. Ryssland var huvudsakligen fortfarande ett agrart samhälle där den bästa jorden ägdes av adeln och storgodsägare, för vilka fattigbönderna tvingades arbeta under urusla förhållanden.

Inte heller ville man tillmötesgå industriarbetarnas krav på åtta timmars arbetsdag och löner som gick att leva på. Ytterligare en fråga var de ryska minoritetsfolkens önskan om självbestämmande, som i Finland, Ukraina och Kaukasus.

Tsar Nikolaj ersattes av en provisorisk regering med Aleksandr Kerenskij i spetsen.

Kerenskij och regeringens fraser om demokrati och frihet var bara tom retorik. Den hoppfulla stämning som rått under revolutionens första dagar övergick därför snart i besvikelse. Eftersom februarirevolutionen och dess ledare vägrade försöka lösa de motsättningar i samhället som lett till revolutionen, blev en ny revolution oundviklig. I och med oktoberrevolutionen erövrade bolsjevikerna, och deras allierade i de andra vänsterpartierna, makten med stöd från sovjeterna.

Under sommaren 1917 hade bolsjevikerna vuxit från en relativt liten och okänd politisk grupp till ett massparti, genom att fortsätta att föra fram de revolutionära kraven ”fred, jord och bröd”. I desperation försökte Kerenskij fånga Lenin och förbjuda partiet som trots det fortsatte att växa.

Lenin hade från början förklarat att han saknade förtroende för den provisoriska regeringen, och i stället riktat in sig på de mera gräsrotsdemokratiska sovjeterna som han såg som revolutionens legitima organ och verkliga kraft. Medan den borgerliga regeringen gjorde allt för att undvika kontakten med folket, vände sig bolsjevikerna direkt till massorna när de förkunnade ”All makt åt sovjeterna”.

Nästan omedelbart efter att de tagit över styret av Ryssland, lät bolsjevikerna genomföra de politiska beslut och reformer som den provisoriska regeringen under sitt halvår vid makten hade vägrat befatta sig med. Man tog Ryssland ut ur kriget, fördelade jorden till bönderna, införde åtta timmars arbetsdag och andra sociala rättigheter för arbetarklassen. Kvinnor gavs rätten till skilsmässa och fri abort. Man lovade också nationellt självbestämmande för minoritetsfolken.

Många av dessa landvinningar skulle dock senare vridas tillbaka till följd av inbördeskriget och stalinismens framväxt.

Men den ryska revolutionen hade också internationell påverkan på västerländska länder som Sverige. Den konservativa och odemokratiska borgarklassen gav nu efter för arbetarrörelsens

krav på allmän rösträtt, av rädsla för att en socialistisk revolution skulle bryta ut också här. Det var under trycket från den ryska oktoberrevolutionen 1917 och november-revolutionen i Tyskland 1918 som Sverige demokratiserades.

En populär liberal myt om de ryska revolutionerna 1917 säger att februarirevolutionen och den provisoriska regeringen stod för demokrati, men att denna utveckling saboterades av bolsjevikerna i oktober. I själva verket hade den provisoriska regeringen ingen demokratisk förankring, den saknade folkets förtroende och ansvarade för sin egen undergång genom att inte fullfölja februarirevolutionens viktigaste krav.

Lenins bolsjeviker klev in på den politiska arenan när februarirevolutionen inte följde folkets vilja

Det var dock ingen självklarhet att vänstern skulle segra 1917, så som en del marxistiska historiker med en mer deterministisk historiesyn uppfattar den ryska revolutionen. Om bolsjevikerna hade tvekat inför eller misslyckats med den historiska uppgiften att fullborda revolutionen, skulle det med all säkerhet ha blivit en tsaristisk kontrarevolution eller en högerextrem militärkupp.

Den misslyckade Kornilovkuppen i augusti 1917, då den högnationalistiske ryska överbefälhavaren **Lavr Kornilov** försökte ta makten, var en förvarning om detta. Kerenskij och den provisoriska regeringen stod hjälplös inför attacken, men militärkuppen stoppades tack vare bolsjevikernas agitation bland soldaterna. Om den ryska högern segrat 1917 skulle världen fått bekanta sig med ett ryskt ord för fascism, i stället för det italienska ordet som vi nu använder för att beskriva detta fenomen, påpekar **Trotskij**.

Den provisoriska regeringen gjorde politisk bankrutt genom sin vägran att uppfylla folkets önskningar, vilket ledde till att situationen polariserades. I slutändan tvingades Ryssland välja mellan den reaktionära ultrahögern och den revolutionära vänstern.

Det efterföljande inbördeskriget mellan de röda och de vita är också ett exempel på det, då den antikommunistiska sidan på intet sätt stod för demokrati, utan representerade det gamla samhällets mest genomruttna element av tsarister, nationalister och antisemiter.

Återigen gick bolsjevikerna segrande ur striden eftersom de stod för det mera folkliga alternativet och kunde formulera ett hopp om en bättre framtid, i stället för en återgång till ett mörkt förflutet som motståndarsidan stod för.

Den provisoriska regeringens misslyckande 1917 är också en historisk lärdom för de styrande i vår tid. Fraser om frihet och demokrati är värdelösa om man inte lever upp till folkens förväntningar utan kör över deras mest grundläggande behov. Som fred, jord och bröd.

Arbetarmakt

Februarirevolutionen 100 år – när Petrograds arbetare och soldater störtade tsaren

Jens-Hugo Nyberg

Arbetarmakt 7/3 2017

På Internationella kvinnodagen 1917 (23 februari med den gamla kalender de använde i dåtidens Ryssland) inleddes den ryska februarirevolutionen. På några dagar sopade Petrograds arbetare och soldater bort tsar Nikolaj II från makten – och med honom inte bara ätten Romanov, utan hela tsardömet som sådant. En ny situation uppstod, som åtta månader senare ledde till att de bolsjevikleda sovjeterna tog över statsmakten, som en kontingent i den socialistiska världarmén, med Lenins formulering.

Att slå fast precis när något börjar innehåller alltid ett element av godtycke, då varje händelse föregås av en lång utveckling. Så hade redan 1915 den våg av radikal arbetarkamp som utmärkte åren 1912-1914, och som avbröts av världskrigets utbrott, börjat återhämta sig. Den 9 januari 1916, på årsdagen av den blodiga söndagen 1905, strejkade 100 000 arbetare i Petrograd. I oktober 1916 strejkade uppskattningsvis 120 000 arbetare på direkt politiska grunder, åtminstone delvis som svar på en bolsjevikappell, och arbetare drabbade samman med polis. I en illavarslande episod – illavarslande för den härskande klassen alltså – tog en grupp soldater ställning för arbetarna.

Nästa årsdagen av blodiga söndagen, 9 januari 1917, strejkade över 140 000 arbetare, och demonstrationer skingrades av polis i exempelvis Petrograd och Moskva. 84 000 gick ut i strejk vid dagen för dumans öppnande, 14 februari, och dagen före kvinnodagen lockoutades 26 000 Putilovarbetare. Men detta motsäger förstås inte att revolutionen faktiskt inleddes 23 februari, det anger bara förutsättningarna.

Revolutionen börjar

På flera fabriker hölls möten med anledning av kvinnodagen, med protester mot höga brödpriser, långa köer och mot kriget. På flera fabriker gav massmöten upphov till strejker, i synnerhet bland kvinnliga textilarbetare i Viborgdistriktet. Strejker ledde till demonstrationer som förenades med hungrande i brödköer. Textilarbetarna gick till de mestadels manliga metallarbetarna och uppmanade dessa att lägga ned arbetet och förena sig med demonstrationerna. Uppmaningarna innehöll ofta högljudda krav och ibland stenar genom fönstren, och metallarbetarna var inte sena att svara.

Demonstrationerna växte som laviner, och drog sig in mot Petrograds centrala delar. Poliser och soldater blockerade broarna, men isen var tjock på Neva efter den kalla vintern, så arbetarmassorna tog den vägen. Beriden polis angrep demonstrationer, som skingrades för att strax därpå samlas igen. Poliserna – och de lite mindre entusiastiska soldaterna och kosackerna – lyckades inte stoppa demonstrationerna, och än mindre tvinga tillbaka de strejkande till arbetet. Hur många som deltog är osäkert. Tsuyoshi Hasegawa anger i sin mycket utförliga *The February Revolution: Petrograd 1917* (University of Washington Press, 1981) antalet strejkande till mellan 78 000 och 128 000. Det var färre än 9 januari, och förmodligen flera tillfällen. Skillnaden var att de nu var betydligt militantare och djärvare.

Natten var lugn. De upproriska arbetarna gick hem till sitt. Men nästa dag började det igen – eller tog vid där det hade slutat snarare. Fler arbetare strejkade och demonstrationerna var större. Den allmänt avskydde och inte särskilt begåvade inrikesministern Protopopov förklarade i ett regeringssammanträde att huliganer hade satt igång en kravall, men att polisen snart få läget under kontroll. Närmare 200 000 arbetare höll inte med.

Den blodiga söndagen 26 februari

Rörelsen fortsatte att utvecklas nästa dag, lördag 25 februari. Antalet strejkande ökade – siffrorna är fortsatt osäkra, men de var åtminstone över 200 000, och Petrograd var nästan helt lamslaget. Sammanstötningarna med polisen blev våldsammare. Inget tillstånd att använda skjutvapen hade givits, men vid flera tillfällen sköt poliser skarpt. Soldaterna visade sig ovilliga att ingripa, vilket ökade arbetarnas djärvhet, och de uppmanade soldaterna att sluta sig till dem. Även kosackerna, sedan Katarina den storas tid tsarens pålitligaste trupper, började vackla i sin nit att försvara autokratins ordning. Faktiskt tog de vid några tillfällen ställning för arbetarna mot poliserna.

Det mest kända tillfället inträffade på Znamenskajatorget, där flera tal hölls inför en stor mängd demonstranter, medan kosackerna passivt såg på. En pluton av beridna poliser, anförda av en officer vid namn Krylov, anföll folkmassan. Efter att arbetarna vädjat om hjälp ingrep kosackerna – på arbetarnas sida. Ett tydligt tecken på hur genommurken tsarmaktens till synes stabila byggnad hade blivit. Det var inte heller enda tillfället då soldater gick över till folket, men än så länge utgjorde de undantagen

Petrograds militära befälhavare, general Khabalov, skickade samma kväll sitt första telegram till tsarens högkvarter med uppgifter om vad som försiggick. Tsar Nikolaj svar var kategoriskt: demonstrationerna måste stoppas imorgon. Khabalovs order till trupperna var därför tydlig: imorgon ska demonstrationerna slås ner med vapenmakt. Dittills hade demonstranterna utsatts för hästar, piskor och sablar, men bara i ett fåtal fall kulor. Nästa dag skulle bli annorlunda.

På söndagen hade soldaterna nya order. Tsarmakten försökte nu knäcka den revolutionära stormen med blod och bly. Trupper placerades ut som i en ockuperad stad. Alla broar var öppnade. Polisen använde kulsprutor. Efter en dag av gatustrider, låt vara med en lite ensidig eldgivning, verkade ordningsmakten, till skillnad från de senaste dagarna, helt ha tagit kontrollen över stadskärnan. Tsarens myndigheter, eller delar därav, trodde att de nu hade slagit ner oroligheterna och att lugnet hade återvänt. Måndagen skulle dock bjuda dem på en del otrevliga överraskningar.

27 februari: den avgörande dagen

Tsarmaktens kulor lyckades inte knäcka Petrogradarbetarnas kampvilja, men däremot fick arméns lust att utföra tsarens smutsiga värv en allvarlig törn. Repression är knepiga saker, och inte alltid lätt att använda på ändamålsenligt sätt. Ibland kan den sporra dem som skulle slås ned, som den blodiga söndagen 1905, hade visat. En kanske ännu större fara var att soldaterna som ska utföra repressionen oftast avskyr att massakrera civila, och kan drivas till att revoltera. Storskaligt våld mot de egna arbetarna riskerar att medföra den militära disciplinens upplösning, inte minst när, som i detta fall, soldaterna hade kommit i kontakt med den upproriska befolkningen under tre dagar. Detta skulle tsar Nikolaj II snart få uppleva.

Redan vid demonstrationernas början hade många soldater varit ovilliga att ingripa mot demonstranterna. På söndagen hade trupperna i stort sett hållit fast vid sin disciplin. Ett kompani ur Pavlovskijregementets reservbataljon hade revolterat. Detta spreds sig dock inte, och de ansvariga greps. Följande natt tog träningsenheten ur Volynskijregementets reservbataljon emellertid beslutet att inte lyda order och att vägra skjuta på sina kamrater arbetarna. Revoltens ledare, sergeant Kirpitjnikov, tillskansade sig dessutom ammunition genom att förfälska en order.

På morgonen förklarade de revolterande soldaterna för kompaniets befälhavare, kapten Lashkevitj, att de inte ämnade skjuta några fler arbetare. Lashkevitj höll inte alls med, utan insisterade på att det var soldaternas plikt att följa order. Försöket att övertyga dem genom att läsa upp tsar Nikolajs order slog dock slint fullständigt. Kaptenen beordrades att lämna baracken, men försöket kröntes inte av framgång, då en välriktad kula kom i vägen.

Med kaptenen ur vägen lyckades reservbataljonen snabbt få med sig resten av regementet, och sedan i rask följd de närbelägna Preobazjenskij- och Litovskijregementena. I Viborgdistriktet rev arbetarna ned gallren som förgäves försökte isolera Moskvaregementet från den revolutionära smittan, och soldaterna slöt genast upp. De ännu lojala trupper visade sig, när de skulle slå ner de upproriska, inte heller vara så särskilt pålitliga. Innan dagen var slut hade huvuddelen av Petrogradgarnisonen ställt sig på upprorets sida. Utan armén på sin sida var polisen hjälplös. Samma dag bildades Petrogradssovjeten, som därefter skulle stå i centrum för utvecklingen.

Tsaren faller

Nästa dag förlorade tsarens myndigheter helt kontrollen över huvudstaden, samtidigt som revolutionen snabbt spred sig över landet. Fronttrupper under ledning av general Ivanov organiserades för att återupprätta ordningen. På vägen mot Petrograd tvingades Ivanov dock inse att staden helt var i de upproriskas händer, och att inte ens hans egen styrka helt var att lita på.

Tsarmaktens symboler vräks över ända. Här är Alexander III förpassad till rännstenen

Tsarens övriga generaler, storkapitalisterna och godsägarna som ledde duman, och andra som alltid stått närmare tsaren än de revolutionära arbetarna, började tveka om möjligheterna att slå ner upproret – eller åtminstone utan att göra detta utan ett inbördeskrig, vilket skulle kunna vara förödande för fronten mot Tyskland.

Till en början hade dessa hoppats på att eftergifter från tsaren, som ett regeringsbyte, skulle vara tillräckligt. De borgerliga ledarna, som under revolutionens inledande dagar vägrat att trotsa tsarens upplösning av duman, tvingades försöka ta ledningen över rörelsen, hellre än att dränkas. Detta ska förstås inte förväxlas med att de var demokrater eller rent av revolutionära. De försvarade sina klassintressen, och om de inte kunde göra det med tsaren fick de försöka göra det utan honom.

Nu försökte de övertala tsaren att abdikera till förmån för sin son Aleksej. Flera ledande generaler började också dra slutsatsen att en abdikation kanske var det bästa för att lugna ned det uppror som växt dem över huvudet, och meddelade tsaren detta. Efter flera samtal med generaler, liksom med ditresta politiker, beslutade tsar Nikolaj II för att följa rådet och avsäga sig tronen.

Tvärtemot vad alla ordningens försvarare förväntade sig gjorde han det och inte bara för egen del, utan också å sin blödarsjuka sons vägnar. Istället abdikerade han till förmån för sin bror Mikhail, som av rädsla för sitt liv dock vägrade acceptera. Plötsligt fanns ingen tsar –

förtjänsten var helt och hållet arbetarnas och soldaternas revolutionära kamp, och till ingen del liberalernas.

Den revolutionära duman?

Borgerliga historiker hävdar ibland att det var duman och liberalernas opposition som utlöste revolutionen. Det är lätt att se hur klassintresset och borgarnas ideologiska skräck för pöbelns självständiga handlande kan leda dem till sådana slutsatser – svårare är det att hitta faktiska belägg för det.

Ryssland var ett underutvecklat land, där den stora befolkningsmajoriteten utgjordes av bönder. Till stor del tack vare utländska investeringar var dock industrin och därmed arbetarklassen koncentrerad. I exempelvis S:t Petersburg, under kriget omdöpt till det mer rysklingande namnet Petrograd, fanns en rad enorma fabriker, där Putilvverken intog förstaplatsen, med sina 30 000 arbetare. Borgarklassens svaghet gjorde att de inte kunde ta ett steg av opposition mot tsaren utan att ängsligt snegla mot arbetarna.

Den tsaristiska strukturen var ett hinder för kapitalismens utveckling, men en moderniserad monarki skulle inte bara vara möjlig att kombinera med kapitalisternas ekonomiska dominans – den skulle också kunna tjäna som skydd mot överdrivna krav från proletariatet. Den ryska borgarklassens ledande delar hade ofta varit i opposition mot tsaren, men hade inte varit revolutionära. I takt med att tsaren under kriget alltmer gett företräde åt obegåvade och korrupta ministrar hade dumans ledning ställt allt högljuddare krav på att byta ut regeringen, men få krav hade riktats mot tsaren själv – och ännu färre mot monarkin som sådan.

När revolutionen började var liberalerna inte så intresserade av att bryta det tsaristiska oket som att återställa ordningen och få tillbaka arbetarna till sina fabriker. Visst gav det utbredda föraktet mot inrikesminister Protopopov och den nyligen hädangångne Rasputin en skjuts åt all opposition, men parollerna arbetarna samlades under handlade om bröd, mot kriget, bättre arbetsförhållanden – och mot tsarens förtryck. Och de arbetare som slogs mot tsarens polis visade föga uppmärksamhet mot den дума som tsaren upplöste. Dumans medlemmar började för övrigt, med vissa undantag, inte handla förrän de insåg att tsarens makt var bruten och att de måste göra något för att återupprätta ordningen. Den provisoriska regering som tillträdde efter tsarens fall fick sin legitimitet av revolutionen, men den enda medlemmen i den verkliga hade stött denna revolution var Alexander Kerenskij – senare mest känd för att ha svepts undan i oktoberrevolutionen.

Revolution utan ledare?

Februarirevolutionen beskrivs ofta som spontan, och på många sätt stämmer detta. Revolutionen var inte planerad uppifrån. Initiativ togs på en mängd platser. Bolsjevikerna och andra revolutionära grupper, liksom tsarens polis, väntade en ökning av kampen, men ingen hade förutsett att just kvinnodagen skulle utlösa revolutionens stormvåg.

Men man ska inte överdriva spontaniteten eller tillskriva den mytiska proportioner. Visst fanns ingen central ledning som beslutade om upproret, men en mängd ledningar uppstod på lägre nivåer. Ögonvittnesskildringar, inklusive rapporter från polisspioner, har berättat om initiativ som togs av individer eller grupper för att föra rörelsen framåt. Vid flera tillfällen togs ledningen av aktivister från de revolutionära partierna. Flygblad och appeller finns bevarade både från bolsjevikerna och från andra grupper. Inte heller det faktum att somliga ledare inte var organiserade bevisar att partier i dessa fall saknade betydelse. Bolsjevikpartiet och de andra revolutionära partierna hade under årtal ständigt organiserat aktivister och fört fram revolutionära paroller – paroller som under revolutionen dök upp på olika platser.

Det går inte att avgöra precis vilka som var inspirerade av bolsjevikernas flygblad, och av Pravda, som före kriget ibland kom upp i en upplaga på över 40 000 exemplar, men att den

organiserade revolutionära rörelsen hade gjort att avtryck på Petrograds arbetarklass, och att många av kadreerna i februari var skolade i den, är svårt att bestrida. Vidare skickade både bolsjevikerna och andra socialistiska grupper ut agitatorer till fabrikerna på kvinnodagens morgon.

Spontanismens brister

Det finns heller ingen anledning att sätta massornas oorganiserade handlande på en piedestal, och önska att revolutionen hade varit mer spontan. Inte minst visar februarirevolutionen på den otillräckligt organiserade revolutionens brister. Att rörelsen saknade en övergripande ledning innebar inte att massornas rena instinkter segrade, utan att andra, ickerevolutionära ledningar tog över – liksom har hänt otaliga gånger senare.

En liten del av folkhavet som dränkte tsar Nikolaj II, Romanovdynastin och hela tsarmakten

Petrogradssovjeten steg vid sitt bildande fram som ledare för de upproriska massorna. Det var sovjeten, arbetarrådet, som arbetarna och soldaterna lyssnade på. Dock fick de mensjevikiska och socialrevolutionära partierna en majoritet i sovjeten, och dessa ansåg att tiden inte var mogen för arbetarnas makt i Ryssland. Deras uppfattning, om att borgarklassen måste leda landet, gjorde att revolutionen mynnade ut i en regering som till sin huvuddel bestod av medel- och överklasspersoner. Det rörde sig om folk som någon dag tidigare hade varit monarkister, som långt hellre stödde tsarens makt och ordning än arbetarnas revolutionära kamp, som ville bevara godsägarnas jord och som var beslutna att föra det imperialistiska rövarkriget till sitt slut.

Tsaren var avsatt, men ny regeringschef var prins Lvov. Missnöjet med den nya provisoriska regeringen och dess oförmåga eller ovilja att ta tag i de problem som Rysslands arbetande massor stod inför skulle stegras under de kommande månaderna. Trots den utbredda våg av eufori som upproret och tsarens fall skapade, och som drog även ledande bolsjeviker som Kamenev och Stalin i opportunistisk riktning, började radikalare skikt av arbetare att fråga sig: var det för det här som vi blödde? Snart skulle det visa sig att februarirevolutionen bara var början på revolutionsåret 1917.

Offensiv

Februarirevolutionen 1917: Arbetarna störtar tsaren

Vincent Kolo

Offensiv 24/2 2017

I februarirevolutionen 1917, (mars i dagens kalender) störtades den flera hundra år gamla ryska tsarregimen. Det var arbetarklassen i särskilt huvudstaden Petrograd som gjorde denna revolution, sporrade till handling av de heroiska kvinnliga arbetarna. Februarirevolutionens emblem blev den internationella arbetarklassens röda fana, som varit förbjuden under tsaren, men nu plötsligt kunde ses överallt i hela den ryska huvudstaden.

Revolutionens politiska kraft var inte de borgerliga liberalerna eller utländska ”demokratier” utan den socialistiskt influerade arbetarklassen i Ryssland som drog med sig andra förtryckta skikt.

Men detta är något som representanter för den borgerliga liberalismen – då och nu – har arbetat ihärdigt för att skymma, för att felaktigt försöka ta åt sig äran.

Arbetarkvinnornas strejk blev startskottet för februarirevolutionen.

Petrograds arbetarkvinnor gav revolutionen dess första gnista i februari. Sedan 1911 hade Internationella kvinnodagen den 8 mars (den 23 februari i den gamla ryska kalendern) etablerat sig inom den ryska arbetarklassen som en dag av möten och protester. Med kraftiga prisökningar och utbredd matbrist, förvärrade av kriget och spekulanternas hamstring, hade kvinnodagen 1917 en explosiv egg.

Situationen påminde om senare revolutionära omvälvningar i Tunisien och Egypten, som av kapitalistiska kommentatorer först betecknades som ”brödupplopp”. Kvinnorna utgjorde en tredjedel av arbetskraften i Petrograd och deras roll i ekonomin hade ökat markant under kriget.

Sedan revolutionen 1905 hade det varit en tydlig politisering av kvinnliga arbetare med ett antal viktiga strejker inom tobaks- och textilindustrin där ett stort antal kvinnor var anställda.

Bolsjevikpartiet betonade organisering bland kvinnliga arbetare och startade 1913 en särskilt tidning för kvinnor (den förbjöds senare av krigscensuren).

En hemlig polisagent skrev i en anmärkningsvärt korrekt rapport i februari: ”Dessa mödrar, utmattade av att köa i all oändlighet och efter att ha lidit så mycket av att titta på sina halvt svältande och sjuka barn, är kanske mycket närmare en revolution än herrarna Miljukov, Ruditjev och kompani [ledare för de liberala kadeterna], och naturligtvis är de mycket farligare” (ur boken *The Fall of the Romanovs* av Mark Steinberg och Vladimir Khrustalev).

I en rörelse underifrån, som Trotskij påpekade tog även bolsjevikiska aktivister på sängen, gick flera tusen kvinnliga textilarbetare ut i strejk den 23 februari och uppmanade sina manliga kamrater. ”Ned med kriget: Ner med höga priser! Ner med hunger! Bröd till arbetarna” – dessa var de slagord som referades av en bolsjevikisk arbetare som hörde kvinnorna närma sig hans fabrik från gatan nedanför. I slutet av dagen hade runt 90 000 anslutit sig till strejken och följande dag hade deras antal fördubblats.

Dessutom hårdnade rörelsens politiska stämning, sporrade av medvetet ingripande från socialistiska aktivister, många med i eller stod nära bolsjevikerna, som ställde kraven på bröd i skuggan av slagord mot tsarens diktatur och med en medveten plan för att sprida strejken och fraternisera med soldaterna. Den 25 februari var nästan alla fabriker i Petrograd stängda, liksom många affärer och tjänstearbetsplatser. Studenter, tjänstemän och lärare anslöt sig till arbetarna på gatorna.

Följande dag gjorde regimen ett tillslag med massarresteringar av arbetaraktivister och order till armén att skjuta på demonstranterna. ”Det är en huliganrörelse”, skrev tsarinnan Alexandra till sin man. ”Unga pojkar och flickor springer omkring och skriker att de inte har något bröd ... och sedan arbetare som hindrar andra från att arbeta.”

Sammandrabbningar och skottlossning fortsatte följande dag, men spänningarna inom armén, som var söndersliten av samma tryck i resten av samhället exploderade i myteri.

De första regementena gjorde uppror mot sina officerare, vilket ledde till en dominoeffekt. Under natten den 27 februari hade hela Petrogradgarnisonen på 150 000 man, den enda makt som stod mellan tsaren och revolutionen, smält bort. På morgonen den 28:e stod det klart att ingenting kunde rädda regimen. Tsaren abdikerade den 1 mars.

Radikaliseringen av de meniga soldaterna var produkten av tre år av ett fruktansvärt krig. I början av 1917 deserterade 34 000 soldater i månaden. Med 3,8 miljoner döda drabbades Ryssland av den högsta dödsiffran av alla stridande länder. Medan februarirevolutionen inte var oblodig, den krävde 1 443 liv, var detta ett litet antal mätt mot krigets blodbad. (Dödsiffran var dock mycket högre än under oktoberrevolutionen, då arbetarklassen var mycket bättre förberedd).

Tsarismen härskade över ett stort imperium med en stor byråkrati och militärapparat. Nikolaj II, den sista tsaren, var känd som ”Nikolaj den blodige” efter de många massakrerna under hans styre och särskilt förtrycket för att återställa regimen kontroll efter 1905 års revolution. Repressionen skördade 48 000 människoliv enbart mellan oktober 1905 och april 1906, enligt den tyska historikern Manfred Hildermeier.

Skrämmande pogromer släpptes loss mot den judiska befolkningen – tsaren och hans familj var religiösa fanatiker och inrotade antisemiter. Nikolaj II ansåg 1905 års revolution hade styrts av ”judendomens destruktiva hand”. Han trodde att hans farfar, Alexander II, hade mördats av samma judiska konspiration.

Winston Churchill utvecklade liknande ”teorier” om judarna som orsaken till den ryska

revolutionen, detsamma gjorde Hitler och nazisterna. Faktum är att tsarens rasistiska milis, de Svarta hundradena, var en prototyp för nazisterna och andra fascistiska partier.

Av rädsla för att arbetarklassen och inte de själva skulle bli den starkaste kraften när tsarens envælde var brutet, var de ryska liberalerna oförmögna att utmana tsarismen och dess förtryckarapparat. Under februarirevolutionen var de förlamade av rädsla.

Att de inom några dagar skulle bilda en regering och tala om att ”försvara revolutionen” fanns inte i deras föreställningsvärld. En ledamot i duman (Rysslands pseudoparlamentet) beskrev stämningen i februari inför revolutionen: ”De deputerade vandrar runt som utmärglade flugor. Ingen tror på någonting. Alla har tappat gnistan. Alla känner och har vetskap om sin maktlöshet. Situationen är hopplös” (Steinberg och Khrustalev).

Detta besvarar lögnerna från dagens antikommunistiska historiker som falskt tillskriver ledningen av februarirevolutionen till sina egna ideologiska förfäder, och döljer den socialistiskt inspirerade arbetarklassens avgörande roll.

Ingen annan än Miljukov, ledaren för det borgerliga kadetpartiet, säger emot denna förvanskning av historien: ”Vi ville inte ha denna revolution. Vi ville särskilt inte att den skulle ske under kriget. Och vi kämpade desperat för att detta inte skulle hända.” (Le Blanc: *Lenin och det revolutionära partiet*).

Men den ryska kapitalismen lyckades – om än tillfälligt – ”kapa” februarirevolutionen som de inte hade spelat någon roll i. Detta berodde på den ryska arbetarklassens bristande politiska och organisatoriska beredskap. En kapitalistisk provisorisk regering med en extremt instabil grundval bildades.

Genom att dölja den ryska revolutionens verkliga lärdomar håller högerens historiker ett öga inte bara på det förflutna utan också på framtiden. Det kapitalistiska etablissemanget känner med rätta att nya revolutionära omvälvningar är på väg, och fruktar ingenting mer än att arbetare och ungdomar återskapar en rörelse baserad på de verkliga socialistiska idéerna från den ryska revolutionen och Lenin och Trotskij.

Idag är kapitalismen i en fruktansvärd kris över hela världen som framgår av trumpismen framväxt och det faktum att åtta superrika plutokrater äger lika mycket som den fattigaste hälften av mänskligheten.

Prokapitalistiska historiker beskriver februari som en ”bra” revolution som etablerade demokratin i Ryssland, men som därefter underminerades och störtades av en ”dålig” revolution i oktober, då arbetarklassen under ledning av bolsjevikerna tog makten.

Richard Pipes, en tidigare rådgivare till president Reagan, som har skrivit flera böcker om den ryska revolutionen, är typisk för denna skola. I en intervju förra året sade Pipes att han planerade att fira februarirevolutionen men ”helt ignorera” oktober.

På samma tema säger historikern Orlando Figes att februari var ”den verkliga revolutionen” medan oktober var en ”statskupp”.

Dessa experter önskar dölja det faktum att arbetarklassen gjorde båda revolutionerna, som i själva verket var olika stadier av samma revolution.

För att demonisera bolsjevikerna och oktoberrevolutionen, överdriver Figes februari-regimens demokratiska landvinningar: ”Med hisnande hastighet antog den provisoriska regeringen en bländande rad reformer under våren 1917. Över en natt förvandlades Ryssland till det ’friaste landet i världen’ (Lenin)”. Men vad Lenin skrev var att ”Ryssland är nu det friaste av alla *krigförande länder*” (Lenins aprilteser), men att revolutionens resultat inte var en följd av den borgerliga regeringens politik. ”Bakom en skärm av revolutionära fraser utser denna regering anhängare av den gamla regimen till nyckelpositioner”, varnande också Lenin.

Arbetarklassen i Ryssland förstod bara alltför väl att dess nyvunna demokratiska rättigheter hade uppnåtts genom kamp. Dessa friheter togs snarare än ”beviljades” av regeringen. Det var styrkan i arbetarorganisationerna och särskilt sovjeterna (arbetarnas rådsorgan) som förhindrade den provisoriska regeringen att i allians med resterna av tsarregimen rulla tillbaka dessa vinster (något som de skulle göra allt för att försöka, vilket framgick av högerns kupp försök av general Kornilov i augusti).

Exempelvis regeringens frigivning av politiska fångar bekräftade bara det som redan hade inträffat, då arbetare och soldater själva öppnat fängelsecellerna.

När det gäller löftet om allmän rösträtt, förblev detta på papperet. Regeringen använde löftet om val till den utlovade konstituerande församlingen för att skjuta upp massornas krav på jordreform och ett slut på kriget.

Den provisoriska regeringen själv valdes aldrig, utan utsågs av duman, som valdes i ett ”val” där endast en av sex vuxna hade rösträtt.

På den tiden hade mycket få kapitalistiska länder allmän rösträtt, med Nya Zeeland och Finland som anmärkningsvärda undantag – det senare som en direkt följd av 1905 års ryska revolution. I de stora kapitalistiska ”demokratierna” som USA och Storbritannien, liksom i större delen av Europa, var det inte förrän efter oktoberrevolutionen 1917 och de revolutionära chockvågor denna detonerade runt om i världen, som de kapitalistiska regimerna tvingades gå med på fullständig rösträtt.

Kvinnor i Frankrike och Grekland vann inte rösträtt förrän efter andra världskriget och för afroamerikaner i USA skulle det ta ytterligare två årtionden. Överallt har demokratiska rättigheter vunnits genom masskamp, och den ryska revolutionen 1917 spelade en avgörande roll för att föra denna kamp globalt.

Det var först efter februari, när revolutionen var ett faktum, som kapitalisterna internationellt konverterade till ett ”demokratiskt” Ryssland. Det brittiska parlamentet, som mestadels bestod av protsaristiska liberala och konservativa politiker, röstade nu hycklande för att skicka sina ”hjärtligen gratulationer” till det ryska folket. Bara ett år tidigare hade den brittiska regeringen utnämnt Nicholas II till hedersfältmarskalk i den brittiska armén. Storbritanniens ”fria press” hade varit särskilt extravaganta i berömmet av den ryska diktatorn.

Efter att ha hamnat fel i februarirevolutionen fejkade nu kapitalistiska regeringar sitt stöd för ”demokrati” i Ryssland, så länge kapitalism och imperialistiska militära allianser fortsatte att gälla.

Den provisoriska regeringen var förlamad från början. Den kunde inte lösa något av de stora problemen i det ryska samhället: kriget, ekonomisk kollaps och viktigast av allt, jordfrågan (jord till dem som brukar den). Avgörande för revolutionen var återkomsten i en ännu större skala av sovjeterna, som var rotade i erfarenheten från den misslyckade revolutionen 1905.

Petrogradsovjeten hade 3 000 delegater som valts från de flesta fabriker och arbetsplatser. Delegaterna hade inga ekonomiska privilegier och kunde omedelbart avsättas eller väljas om, vilket gör detta till det mest demokratiska politiska systemet någonsin och ett embryo till en arbetarregering. Sovjeterna växte fram över Ryssland, även bland soldaterna och massorna på landsbygden.

Ett tillstånd av ”dubbelmakt” existerade mellan februari och oktober, något som i en eller annan form manifesteras i alla revolutioner. Som Gutjkov, den nya krigsministern erkände: ”Regeringen har tyvärr ingen verklig makt: trupperna, järnvägarna, post och telegraf är i händerna på sovjeten. Den enkla sanningen är att den provisoriska regeringen existerar endast så länge som sovjeten tillåter det.”

Arbetare visade instinktivt sin fientlighet mot den nya regeringen som bestod av några av

Rysslands rikaste affärsmän och markägare. Men arbetarna kontrollerades av sin egen ledning, särskilt ”moderata” mensjeviker och socialistrevolutionärerna, som i februari hade en överväldigande majoritet i sovjeterna.

Bolsjevikerna hade bara två procent av rösterna i sovjeten i Petrograd direkt efter februari (deras representation skulle öka kraftigt och vinna en majoritet i september). Mensjeviker och socialistrevolutionärerna använde sin dominerande ställning till att understödja den nya kapitalistiska regeringen och skapa illusioner om den.

”**Massornas revolutionära tendenser**, även vid tidpunkten för februarirevolutionen, överensstämde inte alls med de småborgerliga partiernas kompromisstendenser. Proletariatet och bönderna röstade för mensjeviker och socialistrevolutionärerna inte för att kompromissa, utan som motståndare till tsaren, kapitalisterna och godsägarna. Men genom att rösta på dem skapade de en mur mellan sig själva och sina egna mål. De kunde inte gå framåt utan att stöta in i denna mur uppförda av dem själva, och riva ner den” Trotskij: *Ryska revolutionens historia*).

Mensjeviker och socialistrevolutionärernas högerflygel höll fast vid tron att detta var en kapitalistisk revolution – eftersom Ryssland var en efterbliven och till övervägande del bondeekonomi. Därför, hävdade de, var det nödvändigt för arbetarklassen och dess partier att stödja en kapitalistisk regering och undertrycka sina egna krav. Detta var ett av de tidigaste yttringarna av den så kallade ’stadieteorin’ – ett kännetecken för de stalinistiska kommunistpartierna sedan dess.

I Kina, Spanien, Chile, Iran och andra länder, har fantastiska revolutionära möjligheter förstörts till följd av att man följt den misslyckade mensjevikiska ”stadie”-metoden snarare än den framgångsrika bolsjevikiska strategin från 1917.

Men den ryska arbetarklassen hade tack och lov förstått den marxistiska teorin mycket bättre. I vår egen tid kommer allt fler arbetare och ungdomar att förstå dessa viktiga lärdomar och återupprätta socialismen som ett kraftfullt massalternativ till kapitalismen. ■

En revolution för kvinnans frigörelse och hbtq-rättigheter

Emma Quinn

Offensiv 1/3 2017

För hundra år sedan gick Petrograds arbetarkvinnor ut i strejk på den internationella kvinnodagen den 8 mars 1917 (den 23 februari enligt den gamla julianska kalendern som då fortfarande användes i Ryssland).

Det var kvinnliga medlemmar i bolsjevikpartiet som drev på för att göra den internationella kvinnodagen till en demonstrationsdag med strejker. Några dagar senare föll tsardömet samman och i oktober/november 1917 genomfördes den socialistiska oktoberrevolutionen.

De progressiva åtgärder som infördes efter oktoberrevolutionen 1917 av bolsjevikerna visade en väg framåt mot avskaffande av kvinnoförtrycket och förtrycket av hbtq-personer.

Denna artikel av Emma Quinn, från Rättvisepartiet Socialisternas irländska systerparti Socialist Party från 2016 översattes i början av detta år och publicerades i sin helhet med notförteckning på Rättvisepartiet Socialisternas speciella hemsida om Revolutionsåret 1917: revolutionen1917.wordpress.com

I Offensiv publicerar vi här en förkortad version och av utrymmesskäl finns inte notförteckningen med.

Alexandra Kollontaj, socialist och feminist (sittande till vänster).

Ingen annan händelse i historien har blivit mer förvrängd av det kapitalistiska etablissemanget än den ryska revolutionen. I beskrivningarna av revolutionen nämns knappt kvinnors roll och än mindre de massiva vinsterna för kvinnor som revolutionen gav.

Bolsjevikpartiet och arbetarklassens fullständiga störtande av kapitalismen och jordägarväldet 1917 sporrade till en genomgripande samhällsförändring, vars like aldrig har setts vare sig förr eller senare. Bolsjevikerna kunde ta makten just därför att de var en röst för de förtryckta massorna, arbetarna, de fattiga och kvinnorna.

Bolsjevikerna erkände, samtidigt som de betonade arbetarklassens betydelse för att förändra samhället i sin helhet, att kvinnorna drabbas av ett dubbelt förtryck med rötter i kapitalismens och bondesamhällets patriarkat. För bolsjevikerna var kvinnors frigörelse en avgörande del av kampen för ett socialistiskt samhälle. Kvinnor spelade ledande roller i bolsjevikpartiet både på riksplanet och lokalt. Revolutionen omvandlade också medvetenheten och livet för arbetarkvinnor i stor skala.

I upptakten till revolutionen spelade kvinnor en viktig roll både för tsarregimens fall och för bolsjevikernas seger. När tiotusentals kvinnor gick ut på gatorna i februari 1917, i de händelser som ledde till februarirevolutionen, var deras krav fred, bröd och rättvisa. Protesten bröt ut på den internationella kvinnodagen, som i sin tur införts till Ryssland av den bolsjevikiska aktivisten Konkordia Samoilova bara fyra år tidigare – 1913.

Bolsjevikiska kvinnor spelade en nyckelroll i mobiliseringen till demonstrationen. De satte upp cirklar för agitation bland kvinnliga arbetare och soldathustrur i hela staden, som fortsatte att kampanja trots ständiga trakasserier från myndigheterna. Bolsjevikpartiet, inklusive dess kvinnliga medlemmar, hade lidit svårt under repressionen ända sedan 1914 på grund av deras pålitliga motstånd mot första världskriget. Många fängslades eller tvingades i exil. Detta och krigets brutalitet mot arbetarklassen inspirerade dem till att fira den internationella kvinnodagen med en antikrigsdemonstration. Den 23 februari tog arbetare i Petrograd till gatorna, med kvinnor i täten som ropade till fler att gå med dem och till soldater att inte skjuta utan marschera med.

”På kvinnodagen den 23 februari 1917 utlystes strejk på majoriteten av fabriker och anläggningar. Kvinnorna var i en mycket militant stämning – inte bara de kvinnliga arbetarna, utan också den stora massan av kvinnor som köar för bröd och fotogen. De höll politiska möten, de dominerade gatorna, de rörde sig mot stadens дума med krav på bröd, de stoppade spårvagnar. ‘Kamrater, kom ut!’ ropade de entusiastiskt. De gick till fabriker, de blev fler, de kallade på arbetare att lägga ned sina verktyg. Allt som allt var kvinnodagen en enorm framgång och gav upphov till den revolutionära andan” skrev Anna och Maria Uljanov i bolsjevikernas tidning Pravda den 5 mars 1917.

När arbetarna och de fattiga under bolsjevikernas ledning sedan grep makten och störtade den provisoriska regeringen i oktober, var det fler kvinnor som stormade Vinterpalatset än som försvarade det, även om motsatsen har påståtts.

Den 17 december 1917, bara sju veckor efter utropandet av världens första arbetarstat, avskaffades kyrklig vigsel och en mycket lättillgänglig skilsmässa legaliserades. Följande månad infördes en ny familjelag där kvinnor och män blev juridiskt jämställda, termen ”illegitima barn” (utanför äktenskapet) avskaffades. Det här ansågs så avgörande att bolsjevikerna tog dessa steg samtidigt som de försökte avsluta världskriget, förhindra ett inbördeskrig, frigöra bönderna samt kickstarta industri och ekonomi.

Under 1920 utökades familjelagen och varje förändring åtföljdes av en fullständig offentlig diskussion och debatt. Från sina första dagar gick den ryska socialistiska propagandan ut på att argumentera för jämställdhet för kvinnor, men nyckelfrågan för bolsjevikerna var kvinnornas slaveri i den traditionella familjen. Före revolutionen var en kvinnas liv strikt utstakat: att gifta sig, vara monogam, få barn, knytas till ”det eviga slitet i kök och barnkammare”. Kvaliteten på kvinnors liv togs det aldrig hänsyn till och deras lycka och glädje var irrelevanta.

Bolsjevikerna ville utmana denna patriarkala ordning och den roll den ryska ortodoxa kyrkan spelade. Det bildades en kvinnobyrå – Zhenotdel – med Inessa Armand som chef. *”Så länge de gamla familjeformerna, hemlivet och barnuppfostran inte avskaffas kommer det att bli omöjligt att avskaffa utnyttjandet och slaveriet, det kommer bli omöjligt att bygga socialismen”*, menade Inessa Armand.

Revolutionen gjorde en heroisk insats för att förstöra den så kallade ”familjehärden” och började genomföra ett planerat system för social omsorg däribland förlossningshus, kliniker, skolor, daghem och förskolor, sociala matsalar och tvättstugor, som alla syftade till att lindra kvinnornas begränsningar i hemmet. Betald mammaledighet både före och efter födseln introducerades och tillgång till amningsrum på arbetsplatser, med avbrott i arbetsdagen var tredje timme för varje nybliven mamma. Abort legaliserades 1920.

I november 1918 ägde den första allryska konferensen för arbetande kvinnor rum, trots att inbördeskrig brutit ut och landet var ödelagt av första världskriget. Över tusen kvinnor slöt upp. Arrangörerna upprepade att kvinnors frigörelse gick hand i hand med byggandet av socialismen.

Strax efter att inbördeskriget bröt ut grundades kvinnobyrån Zhenotdel. Denna organiserade litterära studiecirklar, politiska diskussioner och workshops om hur man organiserar service på arbetsplatsen, som exempelvis barnomsorg.

År 1922 hade antalet kvinnor i kommunistpartiet (bolsjevikpartiet) vuxit till över 30 000. Trots krigsnöden försåg Röda armén Zhenotdel med ett eget tåg och tillgång till järnvägen, så att de kunde resa runt i landet och skapa nya lokalgrupper. Tusentals kvinnor anslöt sig.

Under den efterrevolutionära perioden såg bolsjevikerna till att garantera en bred och och löpande debatt om sexuella frågor, vilket var en stor förändring jämfört med den tidigare regimen, även när de kämpade för att hålla ut i väntan på en socialistisk revolution i andra

länder. Det här kom direkt från den socialistiska utgångspunkten att arbetarklassens frigörelse är dess eget verk.

Ändringarna i familjelivet och familjestrukturen ledde för många till en total förändring av deras syn på relationer. År 1921 gjorde kommunistiska ungdomsförbundet en undersökning som visade att 21 procent av männen och 14 procent av kvinnorna tyckte att äktenskap var det idealiska. 66 procent av kvinnorna föredrog långsiktiga relationer baserade på kärlek och 10 procent föredrog relationer med olika partners. År 1918 ägde det rum 7 000 skilsmässor jämfört med endast 6 000 vigslar i Moskva.

Alexandra Kollontaj försvarade de radikala förändringarna och förklarade: ”Den gamla familjen där mannen var allt och kvinnan var ingenting, i en typisk familj hade kvinnorna ingen egen vilja, ingen tid för sig själv och inga pengar, detta förändras inför våra ögon”.

Bolsjevikerna ansåg att relationer bör baseras på fria val och personlig samhörighet, inte ekonomiskt beroende. De försökte undergräva den patriarkala familjen genom att tillhandahålla offentliga tjänster för att ersätta hushållsaktiviteter och möjliggöra fritid, som de såg som en del i paketet till att bygga socialism.

Åren 1917-1920 förekom det gott om sexdebatter, utforskning av sexualitet och experiment spridda över hela landet. Samhällets radikaliserings slutar inte efter revolutionen. Pravda tryckte många artiklar och brev som diskuterade sexfrågor. Ungdomar i synnerhet var angelägna om att utforska sin sexualitet.

Prostitution avkriminaliserades 1922, medan koppleri förbjöds. Kliniker öppnades för kvinnor med sexuellt överförbara sjukdomar och sexualupplysning och arbetsträning erbjöds.

Bolsjevikiska sexbrottslagar var utmärkande för könsneutralitet och förkastande av moralism och moraliserande språkbruk. I sexualbrottslagen stod att brotten är ”skadliga för hälsa, frihet och värdighet” för offret. Våldtäkt definierades i lagen som ”otillåtet sexuellt umgänge genom antingen fysiskt eller psykiskt våld.”

År 1921 var inbördeskriget över, miljontals hade förlorat livet, industrier var förstörda, svält, hunger och sjukdomar bredde ut sig. Statens verkliga resurser överensstämde inte alls med den vision och de intentioner som revolutionärerna hade. Ekonomin stod på randen till kollaps. År 1921 infördes den nya ekonomiska politiken (NEP), som innehöll en begränsad mängd marknadsmekanismer i ett försök att hålla ekonomin igång. NEP var ett försök att återställa produktionen för att vidmakthålla arbetarstaten och vinna tid i väntan på stöd från revolutioner i mer utvecklade länder, särskilt Tyskland med dess stora ekonomi och starka arbetarrörelse, men NEP resulterade i nedskärningar.

Givet att staten inte hade råd att tillgodose barnomsorgen och att det var vanligt att män övergav mödrar, började staten utfärda barnbidrag för ensamstående mammor. Staten tryckte broschyrer och flygblad för att kvinnor skulle känna till sina rättigheter. Domstolarna skulle vara partiska till förmån för kvinnor och prioriterade barn framför männens ekonomiska intressen. Vid ett tillfälle delade domstolen betalningen av underhåll på tre eftersom mamman hade haft förhållanden med tre potentiella fäder.

Ryska revolutionen förändrade också livet för hbtq-personer. Under tsaren var homosexualitet kriminaliserat. Lesbianism, liksom kvinnors sexualitet i allmänhet, ignorerades fullständigt. Efter revolutionen avkriminaliserades homosexualitet när alla antigaylagar avlägsnades från strafflagen 1922.

I sin essä *Sex och sexualitet i Ryssland* beskriver Jason Yanowitz revolutionens effekter för homosexuella och transpersoner. Många tog revolutionen som en möjlighet att leva öppna liv. Samkönade äktenskap var lagliga. Hur utbredda de var är okänt då begränsad forskning har gjorts på detta område, men åtminstone ett rättsfall etablerade dess laglighet. Det fanns de som bestämde sig för att byta kön efter revolutionen och 1926 blev det tillåtet att byta kön i

pass. Intersexuella och transpersoner fick medicinsk vård och demoniserades inte längre. Forskning om dessa frågor var statligt finansierad och tillstånd beviljades att utföra könskorrigering operationer på begäran av patienten.

Öppet homosexuella fick tjänstgöra i regeringen och andra offentliga positioner. Georgij Tjitjerin, till exempel, utsågs kommissarie för utrikesministeriet 1918. Han var en öppet homosexuell man med en utlevande stil. Det var på den tiden otänkbart att en sådan person skulle få en motsvarande position i en kapitalistiskt stat.

År 1923 ledde hälsokommissarien en delegation till institutet för sexuell vetenskap i Berlin och beskrev de nya lagarna kring homosexualitet som ”avsiktligt frigörande, allmänt accepterat i samhället och ingen vill upphäva dem ”.

Åren av krig mot tsarens stödtrupper och imperialistiska arméer som ville krossa den nya arbetarstaten, och ytterst revolutionens totala isolering efter nederlagen för den tyska revolutionen och andra arbetaruppror i Europa, hade skapat förutsättningar för en byråkrati att komma till makten. Detta innebar en politisk kontrarevolution där Stalin och byråkratin med auktoritära åtgärder försökte krossa arbetarklassens medvetande, aktivism och demokrati. Internationellt använde de sin auktoritet till att förhindra segrar för den socialistiska rörelsen i utlandet, allt i syfte att konsolidera en svällande byråkrati på toppen av planekonomin. Denna kontrarevolution stoppade inte bara kampen för socialismen – ett demokratiskt samhälle inom alla områden – den angrep också medvetet framgångar för kvinnor och hbtq-personer.

Progressiva lagar drogs tillbaka. Homosexualitet kriminaliserades igen. Den patriarkala familjen uppmuntrades som ett medel för social kontroll. Den berömda låten från den arbetande kvinnorörelsen i början av 20-talet, ”Bröd och rosor”, och raden ”kvinnornas resning innebär allas resning”, sammanfattar omvänt behovet för byråkratin av att angripa de vinster som gjorts av kvinnor i ett försök att trycka tillbaka arbetarklassens medvetande, aktivism och ställning i allmänhet.

Byråkratins tillväxt och Stalins upprivande av revolutionens framsteg minskar inte betydelsen av bolsjevikerna och deras program. Aldrig tidigare hade kvinnorna kunnat göra en sådan insats i politiken. Aldrig tidigare hade en ledning eller politisk kraft försökt säkra stöd för kvinnor eller hbtq-personer genom att utgå från deras livskvalitet och lycka. Några av de landvinningar som gjordes av den ryska revolutionen för hundra år saknas fortfarande i många länder idag, till exempel i Irland där kyrkan och staten fortfarande är sammankopplade och det avskyvärda konstitutionella förbudet mot abort kvarstår.

Oktoberrevolutionen är fortfarande ett obestridligt och inspirerande bevis på oupplösliga samband mellan kampen mot alla former av förtryck och arbetarklassens kamp för en socialistisk förändring.■

Revolution

Hundra år sedan ryska revolutionen 1917: Februarirevolutionen

Alan Woods

Revolution 24/2 2017

Första världskriget var en nationell katastrof för Ryssland. Från fronten kom besked om nederlag efter nederlag. Den ekonomiska kollapsen ledde till brist på bröd. Massor av undernärda, hungrande och desperata kvinnor köade utanför butiker för bröd som aldrig levererades. I det ryska samhällets topp var läget däremot ett helt annat. En degenererad, absolutistisk klick styrde landet med järnhand. Förmögna aristokrater och bankirer höll fester där champagnen flödade som vatten. Tjänstgörande officerare, som borde ha befunnit sig vid fronten där deras arméer led obeskrivliga fador, var stamgäster på dessa tillställningar där lyxprostituering umgicks med miljonärer och

hovmän.

Hovets outhärdliga stank av skandal sipprade ut och spred sig över hela samhället, till varenda fabrik och varenda skyttegrav. För att förhindra en revolution gjorde man ett försök att genomföra en statskupp genom att lönnmörda den fördärvade munken Rasputin, men detta misslyckades. Den liberala borgerliga oppositionen i Duman bad tsaren att genomföra förändring ovanifrån, för att därigenom vinna folkets förtroende och förebygga en revolution underifrån – men utan framgång. Nikolaj svarade föraktfullt: ”Varför allt detta prat om folkets förtroende? Låt folket förtjäna mitt förtroende.”

Upproret

Under ytan av skenbart lugn fortgick revolutionens molekylärprocess. Året 1917 inleddes med en strejkvåg i Petrograd efter en kortare period av uppehåll under november-december 1916. Enbart i januari strejkade 270 000 och i Petrograd gick så många som 177 000 ut i strejk. Strejken följdes av massmöten och demonstrationer. Detta var början på en allomfattande rörelse.

Den avgörande brytpunkten nåddes den 23 februari – datum för den internationella kvinnodagen enligt den julianska kalendern, som man följde i Ryssland fram till 1918 och som används för alla datum i denna artikel. Denna morgon blickade en 25-årig matros vid namn Fjodor Raskolnikov ut genom sitt fönster och tänkte: ”Idag är det kvinnodagen. Kommer något att ske på gatorna idag?” Och något skedde. Massmöten hölls i protest mot kriget, de höga levnadskostnaderna och kvinnornas dåliga villkor. Kvinnor marscherade till fabriker där de uppmanade arbetarna att gå ut på gatorna. Hela Petrograd sjöd av liv. Kvinnorna och ungdomarna rörde sig med en rasande hastighet, som till och med överraskade aktivisterna själva.

Dagen därpå gick 200 000 arbetare ut i strejk, mer än halva Petrograds arbetarklass. Det hölls massiva fabriksmöten och demonstrationer. Massor av människor rusade förbi poliser och trupper för att nå stadskärnan medan de ropade ”Bröd!”, ”Fred!” och ”Ned med autokratin!” Revolutionen hade börjat och svepte genast fram med en enorm kraft som rörde undan allt som kom i dess väg.

Tsaren skrev personligen under ordern om att skjuta mot demonstranter för att ”imorgon

säkerställa slutet på oordningen i huvudstaden.” Den 25 februari beordrades vissa trupper att öppna eld mot obehövade demonstranter. Till en början riktade soldaterna gevären mot himlen. Det Pavlovska regementet beordrades då att skjuta direkt på arbetarna men öppnade istället eld mot polisen. Detta var en avgörande vändpunkt. De mäktiga krafter som staten trodde sig ha till sitt förfogande smälte bort likt snö om våren.

På papperet hade regimen oövervinnerliga styrkor till sitt förfogande. Men när väl proletariatet började röra sig fanns det inget som kunde stoppa det. Februarirevolutionen (det namn som revolutionen är känd som, även om den enligt den nya kalendern faktiskt ägde rum i mars) var relativt fredlig till följd av att ingen kraft av betydelse var beredd att försvara den gamla regimen. Det skedde utbredd fraternisering mellan trupper och strejkande. Arbetare tog sig till kasernerna för att appellera till sina uniformerade bröder.

Till och med den elitstyrka av kosacker som använts för att underkva protester visade sig vara opålitlig. De ridande kosackerna förblev passiva när arbetarna pressade fram och trängde sig förbi, och till och med passerade under buken på hästarna. Då han passerade under en häst, lade en demonstrant märke till att kosacken såg på honom och gav honom en blinkning. Denna lilla incident säger allt vi behöver veta.

Dubbelmakt

Efter den 27 februari var större delen av huvudstaden i arbetarnas och soldaternas händer, inklusive broar, arsenaler, tågstationer, telegrafan och postkontoret. De baserade sig på erfarenheten från 1905 och upprättade sovjeter (arbetarråd) för att överta samhällets styre. I mars hade den nu maktlösa tsaren Nikolaj abdikerat och tillsammans med Romanovdynastin förpassats till historieböckerna. Makten låg i händerna på arbetarklassen och soldaterna, men i avsaknad av det nödvändiga ledarskapet genomförde de inte revolutionen fullt ut. Detta var februarirevolutionens centrala paradox.

De reformistiska ledarna – socialrevolutionärerna och mensjevikerna – som utgjorde majoriteten av sovjetens exekutivkommitté, hade inte för avsikt att ta makten. De var tvärtom ivriga att överlämna makten till borgarklassen, trots att den senare inte hade deltagit i revolutionen och var livrädd för den. Djupt övertygade om att borgarklassen var den enda klass som var kvalificerad att styra samhället, var de ivrigt angelägna om att vid första bästa tillfälle lämna över den makt som vunnits av arbetarna och soldaterna till den ”upplysta” delen av borgarklassen.

Men dessa liberaler hade ingen massbas i samhället att stödja sig på. Dessa representanter för

storkapitalet visste att de endast kunde hålla ut genom att luta sig mot stödet från de sovjetiska ledarna. Den gamla ordningen förväntade sig att detta bara skulle vara en tillfällig maktfördelning. Massorna skulle snart tröttna på denna galenskap. Rörelsen skulle dö ut och de skulle enkelt kunna skuffa undan ”socialisterna” och återställa ordningen. Men för den närmsta tiden var de ett nödvändigt ont man fick stå ut med av rädsla för någonting ännu värre.

De borgerliga liberalerna skyndade sig för att ta kontroll. En kommitté ledd av Michail Rodzianko, Dumans tidigare talman, utropade sig som Rysslands provisoriska regering. Shulgin som var en annan framträdande medlem av denna kommitté avslöjade av misstag de verkliga anledningarna bakom bildandet av den provisoriska regeringen när han anmärkte: ”om vi inte tar makten kommer andra att ta den för oss, dessa uslingar som redan har valt alla sorters uslingar på fabriker.” ”Uslingarna” han pratade om var medlemmarna av arbetarråden (”sovjeter”), dessa brett förankrade kamporgan, demokratiskt valda på arbetsplatserna, som snabbt uppstått redan under revolutionens början.

Den 2 mars konstituerades formellt den provisoriska regeringen. Den utgjordes i huvudsak av rika jordägare och industrimagnater. Prins Lvov utsågs till ordförande för ministerrådet och Miljukov, kadettpartiets ledare, till utrikesminister. Finansminister blev den förmögne sockerfabrikanten och jordägaren Teresjtjenko. Handels- och industriminister blev textilfabrikanten Konovalov. Ansvarig för krig och flotta blev oktobristen Gutjkov. Jordbruksministerposten gavs till kadetten Sjingarev.

Till detta reaktionära skurkgäng överlämnade sovjeten makten över Ryssland! Liberalernas mål var att stoppa revolutionen genom att göra kosmetiska förändringar ovanifrån som skulle bevara så mycket av den gamla regimen som möjligt. I denna groteska komedi lämnade arbetarna – som spillt sitt blod för att störta Romanovdynastin – över makten till sina ledare, som i sin tur överlämnade den till de borgerliga liberalerna, som därefter gav den tillbaka till Romanovdynastin.

Detta gick varken arbetarna eller soldaterna förbi, och särskilt inte aktivisterna vars inställning till de borgerliga politikerna i den provisoriska regeringen präglades av en växande misstro. Men de litade på sina ledare – mensjevikerna och socialrevolutionärerna – de ”moderata socialister” som utgjorde majoriteten av den sovjetiska exekutivkommittén. De påtalade ständigt för dem att de måste ha tålmod, att det första steget var att konsolidera demokratin, förbereda för den konstitutionella församlingens möte och så vidare.

De mensjevikiska och socialrevolutionära ledare som dominerade sovjeten hade inledningsvis en mängd fördelar gentemot bolsjevikerna. De hade ”stora namn” från Dumans parlamentariska grupp, människor som blivit kända för massorna genom den legala pressen under krigsåren. De erbjöd också vad som verkade vara en enkel lösning för massan av politiskt oskolade arbetare och bönder, vilka nu strömmade in på den politiska scenen berusade av illusioner i den borgerliga demokratin.

Mensjevikerna och socialrevolutionärerna klamrade sig fast vid de borgerliga liberalerna. De senare klamrade sig fast vid det som fanns kvar av den gamla ordningen. Arbetare och bönder, som helt nyligen genomgått sitt politiska uppvaknande, sökte en väg framåt men saknade erfarenhet och självförtroende nog för att våga lita till sin egen styrka. Mensjevikernas talare och ”stora namn” gjorde intryck på dem och dämpade deras tvivel.

Med hänvisning till ”enhet”, ”försvar av demokratin”, de ”progressiva styrkornas enhet” argumenterade de för att arbetarklassen inte kan förändra samhället ”på egen hand”. De upprepade den dystra klagovisa som traditionsenligt då och då rabblas upp av de reformistiska ledarna, för att övertyga arbetarna om att de är maktlösa när det kommer till att förändra samhället och för alltid är dömda att stå ut med kapitalets herravälde. De argumenterade för att sovjeten skulle ”sätta press på de borgerliga liberalerna” för att agera i arbetarnas intresse. På detta sätt föddes den misslyckade ”dubbelmakten”.

Bolsjevikerna i februari

Bolsjevikpartiets tillväxt under 1917 måste vara den mest spektakulära omvandlingen i de politiska partiernas historia. I februari representerade partiet ett mycket litet antal – förmodligen inte mer än 8 000 i ett enormt land med en befolkning på omkring 150 miljoner. Trots detta var bolsjevikerna i oktober starka nog att leda miljoners arbetare och bönder till att gripa makten.

Bolsjevikernas vanliga medlemmar bland arbetarna i fabriker uppvisade redan från början en hälsosam skepsis och misstro mot den provisoriska regeringen. Men ankomsten av de landsförvisade Kamenev och Stalin från deras exil i Sibirien innebar att det bolsjevikiska ledarskapet i Petrograd gick omedelbart och skarpt åt höger. Detta syntes tydligt i deras tidning. Den 14 mars, två dagar efter sin återkomst, publicerade Kamenev en ledare i *Pravda* där han frågade sig: ”Vilket syfte skulle det fylla att skynda på allting, när saker redan sker i sådan snabb takt?” Stalin tog samma position som Kamenev, om än med större försiktighet.

Stalin och Kamenev hade kapitulerat inför det enorma trycket från ”den allmänna opinionen.” Den position de förespråkade uttraderade på ett effektivt sätt skillnaden mellan bolsjevik och mensjevik, till den grad att den bolsjevikiska marskonferensen faktiskt övervägde en sammanslagning. Om bolsjevikerna hade antagit Stalins och Kamenevs linje, hade det faktiskt inte funnits någon verklig anledning till att fortsätta ha två olika partier.

Stalin hade en gång beskrivit skillnaden mellan bolsjevism och mensjevism som ”en storm i en tekopp”. I protokollen från partiets marskonferens finner vi följande: ”Stalin: Det finns ingen anledning att gå händelserna i förväg och förvänta sig oenighet. Ett parti är livlöst utan meningsskiljaktigheter. Vi kommer att genomleva triviala meningsskiljaktigheter inom partiet. Men det finns en fråga – det är omöjligt att förena det som inte kan förenas. Vi kommer att ha ett enda parti för de som är överens om Zimmerwald och Kienthal...”

Om denna opportunistiska linje inte hade korrigerats skulle den ha gett revolutionen en dödsstöt. För att övertyga partiet om en kursändring tvingades Lenin utkämpa en våldsamt strid som fortsatte under hela 1917 och till sist slutade i seger.

Men detta uppnåddes varken snabbt eller enkelt. Från Schweiz följde Lenin, på avstånd och med växande oro, den politiska linje som de bolsjevikiska ledarna utvecklade i Petrograd.

Strax efter att ha hört nyheten om störtandet av tsaren telegraferade han den 6 mars till Petrograd: ”Vår taktik: ingen tilltro till och inget stöd till den nya regeringen; Kerenskij är särskilt suspekt; beväpning av proletariatet är den enda garantin; omedelbara val till Petrograds stadsråd; inget närmande till andra partier.” Lenin bombarderade *Pravda* med brev och artiklar som krävde att arbetarna bröt med de borgerliga liberalerna och tog makten i sina egna händer.

Så fort *Pravda* beslutat att publicera breven började Lenin skicka sina berömda *Brev från fjärran*. När man läser dessa artiklar och jämför dem med talen från marskonferensen, är det som att man befinner sig i två helt skilda världar. När Lenins brev nådde de bolsjevikiska ledarna i Petrograd blev de förskräckta. En bitter konflikt öppnades nu upp mellan Lenin och hans närmsta kamrater.

De bolsjevikiska ledarna blev så generade av breven att de tvekade i flera dagar innan de publicerade dem. De tryckte dessutom bara det ena av de två breven, och censurerade de avsnitt där Lenin motsatte sig alla överenskommelser med mensjevikerna. Samma öde väntade resten av Lenins artiklar. Antingen publicerade man de inte, eller så trycktes de i stympad form.

I *Pravda* nummer 27 skrev Kamenev: ”Vad gäller kamrat Lenins övergripande plan förefaller den oss oacceptabel, eftersom den utgår från antagandet att den borgerligt demokratiska revolutionen är avslutad och bygger på den omedelbara omvandlingen av denna revolution till

en socialistisk revolution.” Detta ger en bra bild av Kamenevs, Stalins och de andra ”gamla bolsjevikernas” åsikter under våren 1917.

Av alla ledare för socialdemokratin vid denna tid var det bara en som antagit en position som helt och hållet överensstämde med Lenins. Denna man var Leo Trotskij, som Lenin drabbat samman med så många gånger tidigare. När Trotskij först hörde talas om februarirevolutionen levde han ännu i exil i New York. Han skrev då omedelbart en serie artiklar i tidningen Novyj Mir. Händelsernas logik hade förenat Lenins och Trotskij's ståndpunkter.

Oberoende av varandra, och från olika utgångspunkter, nådde de samma slutsats: borgarklassen kan inte lösa Rysslands problem. Arbetarna måste gripa makten. Under en tid då de ”gamla bolsjevikerna” i motsats till Lenins råd närmade sig mensjevikerna, framstod Lenins idéer för dem som ren ”trotskism”, och på sätt och vis var detta korrekt.

”All makt åt sovjeterna”

Den beskrivning som borgerliga historiker ofta ger är att oktoberrevolutionen var en simpel ”kupp”, utförd av en konspiratorisk minoritet ledd av Lenin, medan februarirevolutionen var en helt spontan massrörelse. Den underförstådda slutsaten är att den senare revolutionen var av ondo, att den obevekligen ledde till diktatur, medan den första var en revolution ”för demokrati” – en rörelse för hela samhället. Båda dessa versioner är felaktiga.

De historiker som specialiserat sig på efterklokhet hävdar nu, att om inte februarirevolutionen hade ”förstörts” av bolsjevikerna i Ryssland så hade landet blommat ut i ett demokratiskt paradiset och alla efterföljande problem hade kunnat undvikas. Detta är helt och hållet falskt. Kornilovs kuppörsök senare det året visade exakt i vilken riktning som avskaffandet av dubbelmakten pekade. Den provisoriska regeringen var bara en fasad som de reaktionära krafterna samlades bakom. Valet som det ryska folket stod inför var inte demokrati eller diktatur, utan valet stod mellan att antingen arbetarna eller de ryska reaktionärerna skulle gripa makten.

Sanningen är att de ryska arbetarna och bönderna hade makten redan i februari. Om det sovjetiska ledarskapet hade agerat beslutsamt så hade revolutionen ägt rum helt fredligt, utan inbördeskrig, eftersom de hade stöd från den överväldigande majoriteten av samhället. Den enda anledningen till varför en fredlig revolution inte uppnåddes omedelbart i Ryssland var de reformistiska ledarnas feghet och svek i sovjeterna.

Bolsjevikerna var i minoritet i sovjeterna, som dominerades av de reformistiska partierna, socialrevolutionärerna och mensjevikerna. Det var därför Lenin lade fram parollen ”All makt åt sovjeterna”. Den grundläggande uppgiften var inte att ta makten utan att vinna majoriteten, som fortfarande hade illusioner i reformismen.

Från mars och fram till kvällen då oktoberupproret ägde rum krävde Lenin enträget att sovjeternas reformistiska ledare skulle gripa makten, och argumenterade för att detta skulle garantera en fredlig förändring av samhället. Han garanterade att om de reformistiska ledarna skulle gripa makten, skulle bolsjevikerna begränsa sig till fredlig kamp för att nå majoritet i sovjeterna.

Mensjevikerna och socialrevolutionärerna vägrade att gripa makten, då de höll fast vid sin övertygelse om att borgarklassen måste styra. Följden var oundvikligen att reaktionens styrkor kunde ta tillbaka initiativet. Bakom den ryska folkfrontens täckmantel (den provisoriska regeringen) omgrupperade och förberedde sig den härskande klassen för sin revansch. Resultatet blev reaktionen under ”julidagarna”, då arbetarna led ett stort nederlag, bolsjevikerna undertrycktes och Lenin tvingades gömma sig i Finland.

Detta banade vägen för kontrarevolutionen. General Kornilov marscherade mot Petrograd för att krossa revolutionen. Bolsjevikerna förde fram parollen om en enhetsfront för att besegra Kornilov. Detta var vändpunkten i den ryska revolutionen. Genom att använda lämpliga övergångskrav (fred, bröd och jord, all makt åt sovjeterna) och en flexibel taktik (enhetsfronten) kunde bolsjevikerna vinna majoriteten av arbetarna och soldaterna i sovjeterna. Först då lade Lenin fram parollen om maktövertagande, som ledde till bolsjevikpartiets seger i oktober – den 7 november 1917 enligt den moderna kalendern.

Oktoberrevolutionen var ingen kupp, utan den mest demokratiska revolutionen i världshistorien. Om inte bolsjevikerna hade tagit makten vid den tidpunkten, hade den ryska revolutionen besegrats på samma sätt som Pariskommunen. Den ryska fascismen skulle ha tagit makten fem år innan Mussolini. Istället tog de ryska arbetarna och bönderna makten i sina egna händer genom sovjeterna och öppnade upp ett nytt och inspirerande perspektiv för mänsklighetens framtid. Rosa Luxemburgs slutliga omdöme om bolsjevikpartiet håller som avslutande anmärkning för det största revolutionära partiet i historien:

”Vad det gäller är att i bolsjevikernas politik skilja det väsentliga från det oväsentliga, kärnan från det tillfälliga. I denna sista period, där vi står inför avgörande slutstrider i hela världen, var och är socialismens viktigaste problem just den brännande tidsfrågan: inte den eller den taktiska detaljfrågan utan proletariats aktionsduglighet, massornas dådkraft, socialismens vilja till makt över huvud taget. I den meningen var Lenin och Trotskij och deras vänner de första som föregick världsproletariatet med sitt exempel, de är tills vidare ännu de enda som med Hutten kan utropa: Jag har vågat!

Detta är det väsentliga och bestående i bolsjevikernas politik. I den meningen förblir det deras odödliga historiska förtjänst att med erövringen av den politiska makten, och med den praktiska problemställningen till socialismens förverkligande, ha gått före det internationella proletariats och mäktigt drivit på uppgörelsen mellan kapital och arbete i hela världen. I Ryssland kunde problemet endast uppställas. Det kunde inte lösas i Ryssland. Och i den meningen tillhör framtiden överallt ’bolsjevismen!’”

Original: [The February Revolution of 1917: Storming Heaven](#)

Översättning: Sebastian Ingvarsson

Hundra år sedan internationella kvinnodagen 1917 – kvinnornas framsteg i den ryska revolutionen

Miriam Martin

Revolution 6/3 2017

Idag är det internationella arbetarkvinnodagen – som ursprungligen inrättades som en dag för kamp och handling, och inte för firande. Idag är det många liberala institutioner och feministiska organisationer som hyllar internationella kvinnodagen, men det är få som erkänner dess rötter och historiska betydelse. De har i själva verket försökt tömma denna kampdag på sitt verkliga klassinnehåll.

Det var kamrat Clara Zetkin som, under den andra internationella konferensen för socialistiska kvinnor i Köpenhamn 1910, föreslog att 8 mars skulle bli den internationella arbetarkvinnodagen. Den var avsedd som en dag för att mobilisera arbetarklassens kvinnor mot kapitalismen.

Det är precis det syftet dagen tjänade för 100 år sedan, då en massdemonstration med kvinnor från Sankt Petersburg, ledda av en grupp strejkande kvinnliga textilarbetare, marscherade mot den kommunala Duman och krävde bröd. De uppmanade sina makar och bröder att gå med dem, och på den internationella kvinnodagen (23 februari i den gamla ryska kalendern) var 90 000 arbetare ute i strejk och krävde bröd, ett slut på kriget och ned med tsaren och polisen. Den stora ryska revolutionen hade börjat. (För en detaljerad beskrivning av dessa händelser läs Trotskijs bok *Den ryska revolutionens historia*). Den enskilt viktigaste händelsen i historien, ur ett socialistiskt perspektiv, inleddes av ryska kvinnliga arbetare.

Frågan om kvinnornas ställning har en grundläggande betydelse för marxister. Som den franske utopiske socialisten Fourier menade, är kvinnornas position i vilken social regim som helst en tydlig indikation på den regimens välstånd.

Enligt det kriteriet är dagens samhälle, på en global nivå, i ett väldigt dåligt skick. I alla delar av världen är kvinnor fortfarande minst dubbelt belastade av obetalt arbete i hemmet och barnuppfostran samt av nödvändigheten att arbeta för att försörja sig.

I stora delar av världen förvägras kvinnor grundläggande utbildning och sjukvård, på grund av vidskepelser och fattigdom. I den förment avancerade västvärlden har kvinnors inträde i arbetskraften inneburit att vi nu tvingas utföra detta arbete ovanpå vårt obetalda hemarbete. Det har inneburit att cheferna betalar nu varje arbetare hälften så mycket, med förväntningen av att det kommer finnas två löntagare i varje hushåll.

Utan en fullständig socialisering av hushållsarbete och barnomsorg, har rätten till skilsmässa dessutom inneburit att många kvinnor nu blivit ensamma om att försörja och uppfostra sina barn – på dessa halva inkomster. Även i de länder där vi har en utbyggd välfärd är det väldigt svårt för en kvinna att ensam ta hand om sina barn. Alla de juridiska rättigheter och den ”progressiva” terminologi som västerländska kvinnor fått igenom, har i praktiken haft liten inverkan på arbetarkvinnors liv i majoriteten av alla länder.

Det historiska sambandet mellan den internationella kvinnodagen och den ryska revolutionen gör detta till ett lämpligt tillfälle att diskutera några av de otroliga framstegen för kvinnor under de tidigaste dagarna – innan den stalinistiska degenerationen började. Det är väldigt lätt (och bekvämt för borgarklassen) att skriva av hela erfarenheten av sovjeterna som ett fullständigt misslyckande där inget positivt var vunnet och som det absolut inte går att lära sig någonting utav. Tvärtom! Det finns mer att lära sig från den ryska revolutionen än från någon annan revolution som misslyckats, eftersom det var den första gången i historien då arbetarklassen lyckades ta makten och själva började organisera samhällets styre demokratiskt.

Trots att den senare urartade till stalinism, så gjordes många viktiga framsteg i Sovjetunionen. Den planerande ekonomins effektivitet och otroliga produktivitet överraskade alla. Förbätt-

ringarna särskilt för kvinnor kan inte förnekas, och hastigheten som utvecklingen har rullats tillbaka sedan Sovjetunionens fall är lika talande.

”Under en period av 50 år växte Sovjetunionens bruttonationalprodukt nio gånger om [...] Sovjetunionen hade en balanserad budget och till och med ett litet överskott varje år [...] inte en enda västerländsk regering hade lyckats åstadkomma detta resultat.” (Alan Woods, Inledning till Ted Grants *Russia: from Revolution to Counter-Revolution*)

Under tsarens tid fanns det lagar som tillät och uppmuntrade en man att slå sin fru, en kvinna var juridiskt ett tillbehör till hushållet och ”i en del landsbygdsområden var kvinnor tvungna att bära slöja samt förhindrade att lära sig läsa och skriva”. Sovjeterna antog omedelbart lagar som gav kvinnor formell jämställdhet (inklusive rätten att leva separat från ens make och att vara hushållets överhuvud; rätten till skilsmässa, abort, betald mammaledighet och lika lön; konceptet utomäktenskapliga barn avskaffades).

Även om detta var häpnadsväckande avancerat, hävdade Lenin om och om igen i sina tal och skrifter att detta inte var tillräckligt. Kommunistpartiets program år 1919 proklamerade: ”För att inte begränsa sig till en formell jämlikhet för kvinnor strävar partiet efter att frigöra dem från de materiella bördorna av förlegat hushållsarbete genom att ersätta det med kommunala hus, offentliga matställen, centrala tvätterier, daghem, etc.”

Det tidiga sovjetstyret tillhandahöll gratis skolmat, mjölk till barnen, specialkost och klädbidrag till barn i nöd. Center för hjälp till gravida och förlösningshem ersatte babysjukornas farliga brygder och vidskepligheter – äldre kvinnor som hade blivit änkor lite för många gånger, som inte hade någon plats i det tsaristiska samhället, vilket tvingade dem att leva som häxor i stadens utkanter.

Otroligt nog, mer än fördubblades livslängden för kvinnor från 30 år under tsarens tid, till 74 år under 1970-talet, på grund av de enorma förbättringarna i sjukvården. År 1971 fanns det förskolor för över fem miljoner barn och 49 procent av alla studenter i högre utbildning var kvinnor. De enda andra länder i världen där kvinnor utgjorde över 40 procent i den högre utbildningen var Finland, Frankrike, och USA. Dessa siffror bekräftar helt vad den amerikanske socialisten John Reed förklarade så väl i sin bok *Tio dagar som skakade världen*:

”Oavsett vad man tycker om bolsjevismen, går det inte att förneka att den ryska revolutionen är en av de största händelserna i mänsklighetens historia, och bolsjevikernas styre ett fenomen av internationell betydelse.”

De progressiva reformerna i Sovjetunionen gick hand i hand med den nationaliserade planekonomin – trots det byråkratiska vanstyret. Detta visas av det faktum att alla framsteg som kvinnor uppnådde i Sovjetunionen har raserat sedan kollapsen 1991. Inte sedan den mörka tiden efter romarrikets kollaps har Europa sett en sådan ekonomisk katastrof under fredstid.

Produktionen rasade med cirka 60 procent mellan 1990 och 1997. Arbetslöshet för arbetsföra (något som kapitalismen är beroende av) var olagligt i Sovjetunionen och existerade bokstaveligt talat inte. Hemlöshet var ett okänt fenomen. Nu är båda två omfattande. Obetalda löner och pensioner, växande priser och förödande fattigdom har lett till en ökning av alkoholism. Det är ett oerhört faktum att ”den ryska befolkningen på 150 miljoner nu konsumerar väsentligt mer vodka varje år än Sovjetunionens 280 miljoner stora befolkning gjorde under det sena 1980-talet.”

Denna allmänna sociala förruttnelse har lett till en drastisk ökning av våld i hemmet. ”År 1993 blev 14 000 ryska kvinnor mördade av deras makar eller pojkvänner – en siffra 20 gånger så hög som i USA.” För många ryska kvinnor är den enda utvägen någon form av prostitution. De ”lyckligt lottade” köps som brudar av rika västerlänningar som, av skäl vi lätt kan föreställa oss, inte kan hitta någon fru på ett vanligt sätt.

Vi tänker inte göra några ursäkter för stalinismen. Det var en hemsk förvrängning av socialis-

men. Den bar inom sig en social differentiering, en byråkrati som blev mer och mer främmande till just det system som revolutionen hade skapat, och skapade slutligen villkoren för kapitalismens återkomst. Däremot skulle det stå i motsättning till den internationella socialismens intressen, att ignorera de anmärkningsvärda och makalösa framsteg som uppnåddes i Ryssland tack vare den nationaliserade planekonomin. För att citera Alan Woods igen:

”Från ett bakåtsträvande, halvfeodalt, huvudsakligen analfabetiskt land i 1917 blev Sovjetunionen en modern, utvecklad ekonomi, med en fjärdedel av världens forskare, ett sjukvårds- och utbildningssystem jämlikt eller överlägset något man kunde hitta i väst, och som kunde skjuta upp både den första satelliten och människan i rymden.”

Om detta är vad som kan genomföras av en nationaliserad och planerad ekonomi under sådana dåliga villkor, föreställ er vad som skulle kunna bli möjligt idag med alla miljarder som för närvarande går till militära utgifter och rika familjers privata bankkonton. En nationaliserad ekonomi under arbetarnas demokratiska kontroll skulle säkerligen prioritera att göra slut på hushållslaveriet genom att göra hemarbete och barnuppfostran till betalt arbete – inte enbart för att kvinnor ska ta hand om sina egna barn, utan som en fullt finansierad och högkvalitativ offentlig tjänst. Detta skulle frigöra tid för kvinnor att utbilda sig och medverka fullt ut i samhällets styre. Enbart under sådana förhållanden kommer vi att se sexism och ojämlikhet börja vissna bort.

Kvinnofrågan kan inte separeras från klassfrågan. De ryska kvinnornas krav på internationella arbetarkvinnodagen 1917 genomfördes slutligen när arbetarklassen som helhet, män och kvinnor, slöt sig samman för att störta den hatade tsarregimen och i och med det både kapitalismen och feodalismen. Det var arbetande kvinnors och mäns gemensamma kamp som ledde till den socialistiska revolutionen, som i sin tur lade den materiella grundvalen för alla progressiva reformer.

Vi kan göra detta igen idag under tvåtusentalet, men på en mycket högre nivå. Det har varit en enorm utveckling av teknologin och en häpnadsväckande utveckling av produktivkrafterna sedan 1917. Det enda problemet är att allt detta kontrolleras av en liten minoritet kapitalister som använder deras ägande av produktionsmedlen för att skapa vinster till sig själva, på den överväldigande majoritetens bekostnad.

Vårt uppdrag är att rycka produktivkrafterna ur händerna på denna ruttna och historiskt förlegade klass och använda dem på ett rationellt sätt. På detta sätt kommer de materiella villkor slutligen att skapas, som kan innebära en verklig frigörelse av kvinnan, och då kommer de att stå jämställda med män i varje bemärkelse.

Original: [Remembering International Women's Day 1917 - The gains made for women by the Russian Revolution](#)

Översättning: Veronica Kimelman

Lästips – om Februarirevolutionen

Det finns många läsvärda texter som behandlar februarirevolutionen och dess för och efterspel. Se t ex följande

Isaac Deutscher: [Den väpnade profeten](#) (kapitel 8-9)

E H Carr: [Ryska revolutionen, del 1](#) (kapitel 4)

Leo Trotskij: [Ryska revolutionens historia](#), band 1.

Bok sammanställd av en sovjetisk redaktionskommitté 1928: [Ryska revolutionens historia](#) (kapitel III).

Tidsdokument:

[Trotskij och februarirevolutionen](#) (artikelsamling)

Lenin: [Brev från fjärran \(1:a brevet\)](#), [Brev från fjärran \(2:a brevet\)](#), [Brev från fjärran \(3:a brevet\)](#) , [Brev från fjärran \(4:e brevet\)](#) och [Brev från fjärran \(5:e brevet\)](#)

[Bolsjevikerna och den ryska revolutionen](#) (dokument i urval)